

## МОНАРХИЈА КОД ПРАВОСЛАВНИХ СЛОВЕНА

(Кратак историјски осврт)

Црква Православна је правилно и спасоносно исповедање апостолске и светоотачке вере у Богочовека Христа. И главни задатак Цркве је исповедање вере кроз вођење народа Божијег на путу спасења и исповедање Истине пред светом прељуботворним и грешним. А ако је Црква током своје историје примала на себе такође и светске задатке организације државног уређења, то се дешавало или у неким ванредним околностима или као грешка и одступање од Истине. Православна Црква није институција и није од овога света, иако има свој институционални ниво и постоји у овоме свету. Њена институционална страна постоји само по неопходности, као чаша за воду, која без чаше или неког другог суда не може да се пије. Није дакле институционалност суштина Цркве и главни задатак Цркве није организација друштва. Али то је и једна од разлика између православног и латинског (римокатоличког) схватања појма Цркве. Код латина институција Цркве представља саму њену суштину, а државно уређење у оквиру римокатоличког костела<sup>1</sup> јесте веома битан задатак, важнији од проповедања Речи Божије и вођења народа ка спасењу. Православна Црква, ако и помаже уређењу државе, ипак никад не узима на себе терет организације светског живота (осим екстремних случајева, када нема другог излаза и када је реч о физичком опстајању православног народа).

Од самог почетка хришћани су живели у различитим околностима, у разним државама – врло често и антихришћанским. Црква Православна може да постоји и хришћани се спасавају у сваком друштву, иако се понекад могу наћи и у атмосфери озбиљних опасности за опстанак. Свети Николај Жички пише да монархија може Цркви да пружа заштиту – „но Црква под државном протекцијом успављује и ослабљава силе духовне“<sup>2</sup>. Са друге стране, ако говоримо о ефективности, ширини и успеху спаситељне делатности Цркве у свету, није безначајно у каквим околностима Црква Православна постоји и како је ово друштво уређено. За православне хришћане без сумње најбитнији пример организације живота друштва су манастири. Манастир као заједница која има своју главу заснован је на послушању и на темељу свете вере. То је „лабораторијски“ најчистији пример организације друштва. На светском нивоу манастиру одговара породица, а ако узмемо читаво друштво – монархија. У монархији уместо оца игумана стоји цар или краљ, а њему је послушан народ. И читав живот и монарха и народа организује се у оквирима свете православне вере.

Дакле, за Православну Цркву природно државно уређење је православна монархија. Ако су православни народ и Црквена јерархија успели да организују спољашњу страну свога живота као православну монархију, са монархом као главом који организује државу користећи се послушањем народа, али који је истовремено у духовним стварима и сам послушан своје духовнику, а кроз њега Телу Христовоме, Цркви – то је ова симфонија идеална и најприроднија ситуација за православни народ. Она штити Цркву од гоњења и даје јој могућност мирног узрастања и мирног провођења њене мисије у свету. Управо у таквој организацији друштва православни народ и Црква осећају се најсигурније. Међутим, у сваком другом државном уређењу (каких је много чешће бивало у историји) – тј. када се православна јерархија и народ не налазе у православној монархији – или због сопствене слабости, или због туђе окупације – верници и клирици врло брзо долазе у ситуацију да се мора водити борба за очување чистоте вере православне, која врло често доводи до неопходности исповедања вере и мучеништва за веру. И иако то већ бива тешка ситуација, то још није и најтежа од свих могућности. Јер кроз мучеништво и исповедништво Црква расте и

<sup>1</sup> У северним словенским језицима, посебно у руском, украјинском и пољском реч **Црква** (*церковь, церква, cerkiew*) користи се само за Православну Цркву. За римокатоличку, латинску користи се реч **костел** (*костёл, костел, kościół*) – од латинског *castellum* (*тврђава*).

<sup>2</sup>Свети Владика Николај, *Србадија. Жички устав*, Манастир Војловица 2011, стр. 64.

јача. Много је опаснија ситуација у којој неправославна држава не спроводи отворено гоњење православне вере и православног народа, али када годинама или чак вековима, полако али упорно и темељно утиче на промену схватања духовности православног народа, на његове ставове, а на крају и на саму његову веру.

Средњи век је био време оваплоћења у пракси поменуте симфоније Цркве и државе, тј. у животу православних монархија код православних Словена – Срба и Руса, а по угледу на Источно Римско Царство (познатије под именом Византије), на начин како је оно било установљено од времена Светих цара Константина и царице Јелене. Будући да су српски научници и историчари доста писали о стварању јужнословенских православних монархија, ми ћемо се сада усредсредити на то како су источни и западни Словени покушавали и у којој мери су успевали да заснују своје државе на темељу православне вере. А то шта значи за православни народ не живети у православној монархији, већ у неправославној држави, и какве то може да има последице, јасно ћемо видети у кратком приказу историје православних Словена на територијама на којима данас постоје савремене нам државе Пољска, Украјина и Белорусија.

Преци данашњих Пољака, Леђани<sup>3</sup>, примили су хришћанство најпре од ученика Светих Кирила и Методија, а после латинизације од стране Немаца којом је на силу истиснуто словенско богослужење и мисија, православни преци Пољака остали су већ у 11. веку под влашћу латинског (римокатоличког) кнеза. Православље бива потиснуто најпре из западних делова Великоморавске кнежевине, а потом римски папа који себе сматра „царем царева“ наређује да пољски кнез искорени остатке словенске Православне Цркве на простору између Карпата и Балтика. Будући да се овај кнез на том пољу није много трудио, то он од папе дуго није могао да добије краљевску круну. Ова ситуација показује један механизам који је у следећим вековима веома често примењиван у пољским земљама: пољски краљ или кнез, у име мира, стабилности и напретка у својој држави трудио се да има добре односе са православнима, али туђи утицај, или непосредно из Рима или од локалне латинске јерархије, онемогућавао је мир и гурао државну власт у конфронтацију са Православљем „у име свете католичанске вере“. Тако је успостављена у Пољској латинска држава и њен однос према православном народу, који је касније био веома битан фактор у историји православног народа Кијевске Рус(ије)<sup>4</sup>.

После одвајања Латина од Цркве Православне 1054. године православни Словени у Пољској нашли су се у веома тешкој ситуацији. Остали су под формалном јурисдикцијом римског престола, али исповедали су чисту православну веру без филиокве. У 13. веку југо-источни делови данашње Пољске (земље са престоницом у Перемишљу) у којој су живели православни Леђани коначно су се одвојили од пољске латинске краљевине, без обзира на етничко јединство са осталим Леђанима. Како пишу хроничари, то се десило због тога што православни нису могли више да трпе латинско насиље над собом. Ове земље су ушле у састав словенских земаља Кијевске Рус(ије) да би могле сачувати православну веру. У 13. веку, дакле, завршио се у Пољској овај мало познати, али битан процес – кроз одвајање последњих православних Леђана од пољске краљевине, она је постала потпуно латинска, а остатак православних Леђана измешао се са православним Русинима. Из ове мешавине временом се родио народ који данас живи у Западној Украјини. Пољска Краљевина, по

---

<sup>3</sup> *Леђани* је стари, изворни назив за сва словенска племена између Карпата и Балтика. У руским изворима (нпр. код преп. Нестора Летописца) користи се реч *Љахи*. Речи *Пољска* и *Пољаци* долази од племена *Пољани*, који су први примили латинско крштење и касније су покорили сва леђанска племена.

<sup>4</sup> На руском, украјинском и пољском језику за „Кијевску Русију“ каже се: *Кијевска Русь* (*Київська Русь*, *Ruś Kijowska*). А за државу са престоницом у Москви, која је настала на московским земљама, каже се *Россија* (*Росія*, *Rosja*). У овим језицима *Русь* и *Россија* (*Росія*) јесу сличне, али ипак различите речи, које ипак означавају различите стварности. Тако разликујемо и из њих изведене придеве *руски* и *росијски*. Скраћено са *Русь* означавамо историјски Кијев, а са *Россија* историјску Москву.

уништењу свога сопственог Православља, пошто се држала латинства, никад није могла да се постави неутрално или позитивно према Православљу – њен динамизам био је увек мање или више антиисточни и антиправославан.

У руским земљама до татарске окупације 1240. године ситуација је била наравно много другачија. Православни русински народ живео је под православним русинским кнежевима и њихов материјални напредак био је огроман. По сведочанству немачког хроничара Титмара у Кијеву је 1018. године било већ око 400 православних храмова и Кијев је тада био највећи европски град. Православна Москва тада још није постојала. Иначе, Кијевска Рус(ија) је обухватала велике просторе од града Перемишља на западу и све до крајева источно од Москве, обједињујући разна етничко-језичка кнежества у једној православној вери. Државну власт је представљао монарх, члан православне династије Руриковича, а духовну митрополит са седиштем у Кијеву. У духовно-верском смислу ово је био један јединствен руски народ, али не и у етничко-језичком смислу<sup>5</sup>. Јер, нпр. на крајњем руском западу је живео православни леђански (пољски) народ са својим источно-пољским дијалектима, у Кијеву и околини су живели православни источни Словени (данас бисмо рекли – преци Украјинаца) који су говорили русинским кијевским језиком, док су простор будуће Москве и све северно и источно од Новгорода чинила православна угрофинска племена, која су била покорена од стране Руриковича и словенске елите која је дошла из Кијева. Ова источна племена су примила Православље (са црквенословенским богослужбеним језиком) и словенско писмо, али за још дуго времена су задржала своје локалне говорне језике који нису били ни словенског, па чак ни индоевропског порекла<sup>6</sup>. Дакле, реч *Рус* је била појам верски (који је означавао православног хришћанина), а не етнички, и због тога се може рећи да су на великој територији државе која је у историји позната као Кијевска Рус(ија) живели изворно Руси Кијевски, Руси-(Угро)Финци и Руси-Пољаци.

Због татарске окупације у првој половини 13. века ове велике руске територије (осим Новгорода Великог) изгубиле су своју независност. Кијев је био потпуно уништен. Источна територија Русије постала је део татарске државе. У словенско-угрофинску мешавину тада беше додат још један фактор – татарски културни утицај. Татари никако нису дирали Православну Цркву, њену догматику и организацију, чиме су се јако разликовали од Латина.

Западне руске земље са Кијевом и Лавовом потом су постале део литванске државе, а после њеног латинског крштења – део заједничке пољско-литванске латинске државе. Православни хришћани западних руских земаља од тада су били под влашћу латинског пољског краља и то више од триста година. Историја овог времена показује шта значи неправославна власт, чак иако је монархија, за православни народ.

Пољско-литванска краљевина је постојала од 1569. до 1791. године под називом „Државна заједница пољске круне и Велике кнежевине Литваније“ и обухватала је већину територије данашње Пољске, читаву данашњу Украјину, Белорусију, Литванију, Летонију, Естонију и Молдавију. Половина становништва у држави су били Пољаци римокатолици, а половина православни, тј. Руси (Руси-Кијевљани, Руси-Пољаци и Руси-Литванци). Власт и

5 У хроничари Ибрахима Ибн Јакова, јеврејског хроничара из 11. века, говори се о *Русима* из Кракова, што је потврда тезе да реч **Рус**, **Руси** није имала етнички смисао, већ говори о верској припадности (православној вери), као што су у Византији сви православни сматрани Источним Ромејима без обзира на етничко порекло.

6 Могло би се рећи за изворне московске, ростовске, муромске итд. земље да су биле словенско-финска мешавина племена, са својим говорним угрофинским језиком и са својим посебним менталитетом. Чак и реч *Москва*, која ништа не значи у нашим словенским језицима, у локалном угрофинском меранском језику значи *црна вода*. Презиме данашњег московског патријарха Кирила, Гундјајев, такође има корен у угрофинском мордвинском језику, док је презиме претходног патријарха Алексеја, Ридигер, било немачко-естонског порекла.

све државне институције су биле у рукама Латина и краљ је обавезно био римокатолик<sup>7</sup>. Краљ се заклетвом обавезивао православнима да им неће дирати веру, а они су се њему заклињали на верност. На почетку пољски краљ није отворено гонио православне, јер то није могао да уради без штете за своју државу, али Латини су створили такав друштвени систем, да православни народ није имао никакав утицај на политику државе. Православно племство није имало иста права као латинска аристократија и православни епископи нису били чланови парламента као латински бискупи. Међутим, етнички су се осећали веома блиско са Пољацима римокатолицима. Језик им је био старорусински (кијевски), а посебно је лавовски дијалекат био веома близак старопољском језику. И званични језик у држави био је осим пољског и старорусински. Зато су православни Русини прихватили ову државу као своју и били су веома лојални према краљу. До 17. века у свим ратовима које је водила Пољско-литванска краљевина против Турске или Москве православни Русини су стајали уз пољског краља иако га, као римокатолика, нису прихватили као правог цара и нису помињали на богослужењима<sup>8</sup>.

До времена званичног почетка унијаћења није било отвореног гоњења. Али без обзира на ову релативно мирну ситуацију од 14. до 17. века (у које су време православни народ и његова Црква имали сталну подршку и заштиту русинског православног племства), ипак, због дуговременог боравка у латинској држави, у атмосфери доминације неправославних политичких, верских и националних схватања, православни народ се после три века нашао пред страшном опасношћу за свој опстанак. И пре званичне Брест-Литовске црквене уније из 1596. године<sup>9</sup> коју је примио и потписао **сав** православни епископат пољско-литванске краљевине и од када је русинско племство почело масовно прелазити у латинство, Рим је спроводио тиху латинизацију (латинску колонијализацију) и отварање својих школа на истоку краљевине. А онда је почетком 17. века православни народ не само остао без заштите свога племства, већ и под његовим директним ударом и притиском да се прими латинска Унија. На православни епископат који се већ од раније школовао у латинским школама, Латини су лако извршили притисак да потпишу Унију. Православном русинском народу се десило оно за шта ће много касније записати Свети Николај Жички: „Поп и учитељ морају свршити исту школу. Да не би народ био учен да разроко гледа: с попом ка истоку, а са учитељем ка Западу. И да не би поп славио Христа, а учитељ антихриста и тако збуњивали народ.“<sup>10</sup> Противници уније су се убрзо састали на Сабору на којем је највиши црквени чин био архимандритски и осудили су издају епископата. Видећи то, два епископа (лавовски Геденон Балабан и перемиски Михаило Копистенски) су се вратили у Православље и они су започели борбу против унијаћења православног становништва у Пољско-литванској краљевини. Као последица ове борбе започет је отворен прогон Православља у краљевини,

7 Први пољско-литвански краљ Владислав Јагело као дете је био највероватније крштен у Православљу (јер му је мајка била Уљана Александровна, православна кнегиња Тверска), али је касније, 1386. године, примио латинско крштење да би постао краљ Пољске. И каснији краљеви су се различито односили према православнима, неки су чак били и мало више наклоњени Православљу, али су морали да буду на великом опрезу, јер је све пратио римски престо, који је за подршку „шизматика“ стално претио анатемом. Два пута у историји пољско-московских односа било је озбиљних покушаја да се превазиђе политички конфликт, оба пута у 17. веку. Први пут су московски племићи предложили пољском краљевићу Владиславу IV Вази царску московску круну под условом да прими Православље, а други пут је пољско племство предлагало пољску краљевску круну православном цару Русије Алексеју Михајловичу. Оба пута се латинска јерархија противила – нису допустили да краљ Владислав прими Православље и нису се сложили да православни цар Русије постане истовремено краљ Пољске – иако је, како смо већ рекли, пола становништва у Пољско-литванској краљевини било православно.

8 Тако је било до 17. века (до времена митрополита Петра Могиле), када су под притиском уније православни почели да помињу пољског краља на Проскомидији и на Великом входу. – Aleksander Naumow, *Król w polsko-litewskim piśmiennictwie prawosławnym pierwszej połowy XVII wieku*. W: *Kościół Wschodnie*, Wydawnictwo UJ, Kraków 1999, str. 134.

9 Унија Брест-Литовска носи назив по граду Бресту (стари му је назив Брест-Литовск, Литвански Брест, за разлику од другог града Бреста Кујавског), који се данас налази у Белорусији на граници са Пољском.

10 Свети Владика Николај, *наведено дело*, стр. 115.

да би се народ под козаком Хмељницким 1648. године дигао на велики устанак „за одбрану древне грчке вере“ како су говорили православни.

Међу присталицама уније већином је била русинска световна и духовна елита која се решила на овај компромис ради привилегија и части у друштву, тј. ради царства овога века. Од њих је прихваћен један неправославни политички систем, изграђен потпуно другачије од система православне самодржавне монархије, у којем су већ дуго и генерацијама живели и више нису имали снаге (ни вере) да му се одупру. Како каже и књига Премудрости Соломонове: „Похотљиво маштање развраћа ум незлобив.“<sup>11</sup>

Краљ у пољско-литванској монархији био је биран од племства. Дакле, ту је *човечанска* воља била извор власти. Она се само покривала лепом причом о Божјој вољи; пошто се племство сматрало *племенитим* делом народа, говорило се, да се Божја воља изражава кроз вољу племства. Међутим, иако се краљ формално звао „Краљ Божјом милошћу“, власт му је била ограничена, увек условна. Није тешко да се у томе види продужетак латинског схватања, које у центар свега, уместо Христа Богочовека, поставља човека – папу, покривајући све што он ради именом Божјим или, што је исто, поставља у центар свега људске страсти проглашавајући то „духовношћу“. Тако је у латинској пољско-литванској монархији у центру стајао човек, тј. човечанска воља која одређује ко ће бити краљ „Божјом милошћу“. Видимо да је то потпуно другачије од монархије православне, која је веома консеквентно и до краја оваплотила у своме самодржављу концепцију „Богом дане“ власти.

У латинској монархији, дакле, у чијем центру је стајао човек, живот човека и његов циљ били су другачији него у православној монархији, у чијем је центру безкомпромисно и доследно стајао Бог и спасење човека. Зато је и латинска унија издаја овог пута и нема за циљ спасење човека. Како сведочи о томе архиђакон Павле из Алепа<sup>12</sup>, који је посетио царску Москву, монархија православна, самодржавна, московска, у њеној најчистијој форми из 16. и 17. века, и живот њеног народа били су потпуно концентрисани на спасење душе. Он пише: „Количином молитве Московљани су превазишли свеце, и то се тиче не само простог народа, деце, девојака, већ и њихових високих државника, достојника и њихових жена“. Пише: „Ови људи су прави хришћани и екстремно су побожни... Не може да се у то верује... Они стоје непокретно на служби као стене, праве бесконачни број поклона, певају сви у један глас, учествују у томе чак и мала деца. Чудили смо се бескрајно њиховој ревности... Њихове молитве и службе трају без краја!... Нема ту разлике између парохије и манастира, сви се држе истих правила...“ Дакле, у православној самодржавној монархији московској све – обичаји, храна, начин општења, одећа, брачни живот – све је било организовано по благослову Цркве и у складу са Светим Предањем. Рус(ија) се звала Свјатаја Рус (*Святая Русь*), идеал живота је била светост, а најбољи пут ка светости – монаштво. И то није чудно – скоро сви московски цареви до Петра тзв. Великог имали су своје духовнике, строго су постили, знали су богослужбени поредак (чак су исправљали грешке свештеника), били су у стању да учествују у службама које су трајале по 10 сати, чак су и компоновали и писали црквене песме попут цара Ивана Грозног на пример.

У исто време живот у пољско-литванској римокатоличкој монархији био је сав човекоцентричан. Побожност – увек у оквирама логике овога света. Идеал живота – лагодан светски живот са породицом у материјалном благостању. Монаштво - као нека врста застрањења или место за оне које нису нашли „срећу“ у животу. Убеђење да је могућ и добар и леп живот у овом свету а уједно и, због спољашњих добрих дела, вечно спасење – убеђење

11 Приче Сол. 4, 12.

12 Павел Алеппский - Путешествие антиохийского патриарха Макария в Россию в половине 17 века, описанное его сыном, архидиаконом Павлом Алеппским.

да Бог није страшан, већ има разумевања за људске грехе, тј. да неће строго судити човеку. Ово је један од разлога зашто је русински православни народ дуго оклевао да се обрати православном московском царству за заштиту. Они нису у потпуности разумевали овај апсолутно богоцентрични начин постојања московског самодржавља. А други разлог је био што Московљане нису доживљавали тако етнички блиским као Пољаке. Али, када је устанак Хмељницког задобио облике бруталног обостраног убијања и крвопролића и када се томе није назирао крај, одлучили су да се присаједине Московском царству. Одлучили су се на овај корак управо због тога што је у Москви био цар који је „истог грчког закона, као и ми“. Дуго раније то није био очигледан корак за русинске поданике пољског краља. И године 1654. у граду Перејаслављу Хмељницки и козаци потписали су са Московским Царством чувени Перејаславски Договор, у којем су се обавезали на прелазак у служење московском цару – Алексеју Михајловичу Романову.

Од тога времена кијевска русинска земља, која данас се зове Украјином прешла је у Московско Царство. Из овог сједињења родила се нова православна московско-кијевска држава, која је управо тада добила назив *Русија (Россия)*<sup>13</sup>. Дакле, вера православна, која је била пред смртном опасношћу у латинској краљевини погурала је русински народ да се сједини са Московским Царством. Вера и заштита Православља били су разлог овог јединства и темељ ове јединствене државе – Русије. И докле је овај темељ стајао и био читав, стајала је и држава Русија.<sup>14</sup>

### Закључак

Некоме се може чинити да пример живота православног народа у једној неправославној монархији, који смо навели, данас није актуелан и да већ више не важи. Међутим, како смо рекли, ова монархија је била посебна у томе што је имала веома јаке елементе демократије и тзв. толеранције. Због тога је она поучна слика и за нас који данас живимо у такозваним демократским земљама. Наравно, данас римски папа више није једини извор власти који утиче на судбине народа онако како је утицао на судбине свих становника Пољско-литванске краљевине. Он је данас само један од елемената глобалне власти, која на све утиче, а нико је не зна и не види. Види се само то што она ради јавно, као што смо видели када су такозване „ковид“ мере увођене одједном и у Русији и у Кини и у Америци – земљама, за које нам се чини да се свака бори као за нешто друго, а истовремено свака мучи свој народ на исти начин. И данас, као и у пољско-литванској држави, можда би и неки политичари желели да се све уради другачије, али не смеју због оних који су их поставили на

---

<sup>13</sup>*Россия* – у ствари *Росија* јесте ништа друго до грчки превод речи *Русь*. Без обзира на то, као што смо већ рекли, у руском (московском), русинском (кијевском, украјинском) и пољском језику постоји јасна разлика између речи *Русь* и *Россия*.

<sup>14</sup> Током потписивања Перејаславског договора између козака и Московског цара десила се једна веома карактеристична ситуација, која показује разлику између менталитета Руса московских и Русина кијевских. Када је договор био потписан, козаци су положили заклетву да ће се држати овог договора. Такав је био обичај у пољско-литванској краљевини и тицао се он такође лично и краља. И он је лично потврђивао договоре својом заклетвом. Али у овом случају посланик цара Алексеја Михајловича, Бутурлин, одбио је заклетву рекавши: цар московски никоме заклетву не даје. Козаци су били изненађени, јер одједном су схватили да одредивши се за православље губе политичку аутономију. Код пољског краља унијати су имали политичку аутономију, а изгубили су православну веру. Кијевски русински народ изабрао је једини прави пут – заштите православља, али због овог избора добио је друге проблеме, мање битне од одбране вере, али њему скоро исто тешке. Био то је проблем њиховог места у православној Русији, монархији самодржавној, проблем свога идентитета, и на крају и проблем односа према другом систему свакодневнoг живота. Ови проблеми трајали су дуго и само тврдо стајање Москве (касније Петрограда), као и Кијева у чистом Православљу могли су држати православне кијевске и московске Русе заједно. Када би вера почињала да слаби, било у Кијеву, било у Петрограду-Москви, ови проблеми идентитета враћали су се у новој форми, са новом снагом и новом опасношћу и тако се ова ситуација опет данас понавља пред нашим очима.

власт и држе у рукама све конце. Дакле, нека нас не превари релативна толеранција, коју показују према нашим православним ставовима у нашим тзв. демократским земљама. Ова толеранција је само време припреме. Властодршци раде свој посао у тишини, гледајући шта православни мисле, шта говоре, ко је за дијалог и компромис, а ко није. Они полако формирају душе и умове православних, посебно младих људи, да ови мисле како одговара не Богу и Цркви, већ моћницима овог света. И да је то истина, видимо на нашој омладини у свим крајевима, где још има православних апостолског и светоотачког предања.

Ово време релативне толеранције није неограничено. Када дође тренутак, моћници овог света, тачно као у 17. веку пољски краљ заједно са папом и бискупима, ставиће испред епископата и народа православног избор: или лак и пријатан живот са лажном надом на безусловно спасење свих, или чистота вере православне са гоњењем. У ствари овај тренутак, ово време, можда већ траје. Можда смо већ у времену коначног избора којег су нама предложиле тзв. демократске државе у којима живимо, а у ствари једна глобалистичка држава, у којој се реално сви налазимо.

Пошто данас на свету већ нема скоро никога ко би се сетио како се живело у православној монархији, многи од данашњих православаца, обузети тугом за православном монархијом, причају о скором доласку цара, или чак да је већ дошао, али се још не види. То може да се разуме. Само не сме да се заборави да су за постојање православне монархије сем православног цара потребни и православна црквена јерархија и православни народ. Ако нема једног од тога, не може да постоји православна монархија.

О томе сведочи пример Руске Империје из времена цара Петра I Великог и царице Катарине II Велике (18. век). Када је после православног цара Алексеја Михајловича на место цара дошао Петар Велики, човек неправославан, богохулник, љубитељ Запада и западних вредности, он је уништио у Русији пола манастира, протерао у свет пола монаштва и забранио да се монаше мушкарци пре 50 године живота, забранио је и променио много благочестивих православних руских обичаја. Његово дело завршила је Катарина, Немица, која је била само формално православна, али не и суштински. Од њихових реформи чинило се да се оснажила држава. Међутим, десило се то по цену уништења њеног духовног темеља. После њихових реформи Русија је у многоме изгубила тај начин светог православног живота, о којем је писао архиђакон Павле из Алепа. Русија се отворила на огроман немачки и француски културни утицај. Православна самодржавна монархија почела је све више да се посветовњачује и губи веру<sup>15</sup>, да се руши духовно. Чак ни трудови великих православних царева, који су дошли касније у 19. и 20. веку, као што су Александар III или Свети Цар Мученик Николај II – нису могли да спасу православну монархију, када су се претходно народ и јерархија црквена покварили од реформи у западном духу. После 1917. године православна монархија се за врло кратко време превратила у бољшевичку богохулну империју, која је почела да уништава и православни народ и све народе у суседству.

Дакле, ако данас говоримо о православној монархији и доласку цара – а неки чак веома познати духовници кажу да се он већ родио, да га већ ови духовници лично знају и да им се лично објавио – мора да се разуме да данас, гледајући трезно, нема услова за постојање православне монархије. Народ, јерархија у помесним Црквама, и ови који се налазе на власти – већином нису православни. Јер није довољно да се неко само назива православним, или да се приказује у медијима како стоји са свећом у храму. Чак није довољно ни то да се формално крунише од новотарског епископата неке помесне Цркве. Православан је само онај који иде путем светоотачким и апостолским. Православни који говоре да „ево, цар већ долази“ морају,

---

15 Како сведочи о томе Сергеј Нилус у својим књигама, крајем 19. века у Русији елите су се хвалиле и поносиле тиме да имају веома површан однос према црквеном Предању, била је чак права мода да се отворено презире светоотачко учење. Види нпр. Сергей Нилус – *Великое в малом*, Москва, Паломник 2005, стр. 79.

дакле, да пазе да се не преваре и не приме уместо православног цара – антихриста који ће бити крунисан од стране екуменских и новотарских патријараха. Јер и Јевреји, који чекају лажног месију-антихриста имају скоро исту причу – да се он већ родио, већ је ту, још се не види, али већ се неким „мудрацима“ објавио.

Ово кратки приказ историје живота једног православног народа у неправославној монархији води нас и до битних закључака. Главни закључак је да је за православног народ природна средина православна монархија, а њу опет изграђује вера православних уз Божју помоћ. У сваком другом поретку државном Православље може да постоји у најбољем случају само као вера која се трпи привремено. Од православних се очекује да и они у најмању руку коригују своју веру према потреби неправославне државе, да се Православље не разликује од општег курса државне политике, да се уклопи у категорије мишљења и разумевања које ствара неправославна држава. Тако раде данас све неправославне демократије, полудемократије и диктатуре – без обзира на којој страни међудржавних сукоба и ратова се налазе. Управо у овој ситуацији види се тачно, каква је највећа опасност неправославне државе за православног јерархију и народ: да православног временом усвоје неправославни светски начин живота, живот без подвига, да се у име човечанске логике, знања, науке и слично, уђе у тихи, неприметни, свакодневни компромис са светом и туђом реалношћу, да се изгуби укус и искуство вере – а све то уз веома мудра оправдања, најчешће пуна лицемерно и варљиво изабраних цитата из Светог Писма и Светих Отаца о љубави према ближњем и о томе да је добро и неопходно све што је Бог створио, да је Бог љубав, да све што постоји у овом свету Он је благословио, да се ништа не дешава случајно, тако мора, то је нова реалност итд. Ово прилагођавање савременим неправославним државама не може да се одвија без штете за чистоту православне вере и православне душе. Само православна монархија јесте тај државни поредак, у којем мирно може да напредује спаситељна мисија Цркве у овоме свету.

Наравно и ван православне монархије постоје православног и православне Цркве. У наше време нико од православних не живи у православној монархији и не постоји ни једна православна монархија на свету. И због тога видимо да скоро нико од православних, осим малих група расејаних по свету, од којих је највећа наша Епархија у егзилу, не држи се чисте, предањске вере. Дакле у таквој ситуацији, у каквој се налазимо данас сви православног, ако се трудимо да исповедамо предањску светоотачку веру и да живимо у складу са њом – сукоб са политичким системом овог света, без обзира да ли је то глобализација, или нови систем који сада привремено ломи глобализацију, јесте неизбежан. Јер, сваки који се труди да живи по вољи Божјој, биће гоњен.

А због тога што већина православних данас није спремна да се жртвује због чистоте вере, што се тиче и свештенства, свима је много лакше да се направи компромис у вери, који би задовољио владаре овог света. Овај компромис на црквено-православном нивоу данас се зове екуменизам и реформаторство. Па и после мучеништва последњег православног Цара, Светог Цара Мученика Николаја Романова, нема ни руског цара, ни никаквог другог цара, па чак ни председника који би имао православне ставове и живљење, којем би народ могао да се обрати са молбом за заштиту православне вере. У таквој ситуацији непостојања православне монархије и православне државне заштите, у ситуацији која ће највероватније трајати дуго, можда и до краја нашег живота, остаје нам, уз благодарност Божијем Промислу што смо део Цркве Православне, сазнање да идемо истим оним путем којим су ишли пре нас и наши преци који су сведочили Истину. Ако су они морали да чак и својом крвљу посведоче Истину, као многи и многи свети мученици и исповедници, онда и ми морамо да се свакодневно спремамо на то што би једног дана имао право да потражи од нас Свемогући Бог. (Амин!)